

Buurtcomité Stadspark

Brief aan het district en de stad Antwerpen

30 oktober 2020

Beste,

Op de dialoogavond van 5 februari 2020 werd ons toegelicht dat er een landschapsbureau zou aangesteld worden voor de opmaak van een herwaarderingsplan voor het Stadspark. Als buurtbewoners waren we uiteraard verheugd te vernemen dat het park eindelijk de aandacht krijgt die het verdient. Toch willen we met dit schrijven enige bekommernissen uiten. We hopen dat hiermee rekening wordt gehouden bij de verdere realisatie van het herwaarderingsplan.

I. Burgerparticipatie

Hoewel de selectie van het landschapsbureau al is gebeurd, weten we tot op heden niet welk bureau werd geselecteerd. We vragen dan ook om een meer proactieve communicatie en briefing vanuit district en stad. Tevens willen we als buurtcomité meer betrokken worden bij de eigenlijke ontwerpfase, zodat er al van bij het begin rekening kan gehouden worden met onze inzichten. Een open dialoog voorkomt misverstanden en leidt ongetwijfeld tot een beter en meer gedragen eindresultaat.

Volgens de info waarover we beschikken omtrent de opmaak van een herwaarderingsplan, zijn de hierna volgende elementen het voorwerp van de plannen die vandaag worden uitgewerkt. Over elk van deze 10 elementen zijn er vandaag tal van kleine en grote vragen, suggesties en opmerkingen. We hopen hierover snel te kunnen samenzitten met de betrokken diensten en het aangestelde ontwerpbureau.

1. Herinrichting omgeving oorlogsmonument, randzone Van Eycklei, inkom Louiza-Marialei en Rubenslei. (Zijn er al voorontwerpen?)
2. Quinten Matsijslei. (In welke richting wordt hier gedacht?)
3. De vijver, eiland en rots met grot. (Quid waterpeil en -toevoer? Aansluiting stadswaternet?)
4. Restauratie Keiligbrug. (Oplevering in november 2020? Aandacht voor ceremoniële opening en betrokkenheid buurtcomité en buurtbewoners?)
5. Rotspartijen (Stand van zaken? Quid fondsenwerving? Hoe verder zonder het nodige budget?)
6. Nieuwe speeltuin (Input uit Speelweefselplan? Timing? Studie?)
7. Verlichtingsplan (Stand van zaken? Timing? Studie? Quid Erfgoed?)
8. Hekwerk vijver (Uniformiteit? Vernieuwing? Verwijdering?)
9. Zitbanken (Vormgeving? Aantallen?)
10. Groenonderhoud met ontwikkeling perspectieflijnen/zichten. (Timing? Quid aanplantingen en opgedreven onderhoud?)

II. Concrete voorstellen

Naast de vele vragen die er nog zijn, willen we alvast een overzicht geven van enkele concrete voorstellen die we graag onder uw aandacht brengen. De realisatie ervan is voor ons van erg groot belang. Ze komen de uiteindelijke belevingswaarde, de uitstraling en de unieke identiteit van het Stadspark ten goede.

1. Waterhuishouding:

1.1. De afwatering van **hemelwater** naar de vijver is een goede maatregel, maar niet zonder risico's. Want ondanks de voorzuivering (first flush) blijft de kans op verontreiniging reëel, zeker bij regenachtig weer. PAK's (van benzine, diesel), strooizout, bluswater, bewoners die iets in de straatkolk gieten (wassen auto, poetswater, etc.), foutief aangesloten rioleringsbuizen, een ongeluk met toxische stoffen die op het wegdek lekken en de daaropvolgende reiniging door de brandweer, enz. Het zijn maar enkele voorbeelden. Daarom dient er voldoende ingezet te worden op sensibilisering van de burger (door o.a. een pictogram te voorzien aan elke aangesloten straatrooster) en dient de mogelijkheid te worden voorzien om in noodgevallen de toestroom van verontreinigd hemelwater tijdelijk af te leiden naar de riolering.

1.2. Ook de geplande **retourbemaling** vanuit het Bell-gebouw naar de stadsvijver vinden we een goede maatregel. Wat de zuivering van dit grondwater betreft, willen we wel duidelijk stellen dat deze, zoals voorzien in de studie van Arcadis, plaatsvindt op de eigenlijke Bell-site en niet in het Stadspark. Het park is een beschermd monument en geen zuiveringsstation. Ook de 100m² aanplanting in de vijver als bijkomende zuivering van het grondwater vinden we geen goed idee omdat dit een verdere aantasting betekent van het oorspronkelijke vijverconcept. De aansluiting van het geplande stadswaternet op de stadsvijver maakt deze ingreep bovendien overbodig omdat een continue toevoer van oppervlaktewater voor de nodige verduunning zorgt van het gezuiverde grondwater.

1.3. De mogelijkheid tot **aansluiting op een stadswaternet** maakt voor het eerst in bijna 100 jaar ook het herstel van het historische waterpeil mogelijk. Hierdoor kan het eiland als broedplaats voor de watervogels worden hersteld en komt de oeverbeplanting opnieuw aan de oorspronkelijke oever te liggen. Ook de rots met grot die Keilig als ijkpunt voor het waterpeil van de vijver en 'monding' van het Schijn aan de rand van de vijver plaatste, kan hierdoor zijn oorspronkelijke functie terugkrijgen. Bovendien zorgt deze 'volle' vijver ook voor meer verkoeling van het park tijdens de hete zomermaanden, wat de leefbaarheid ten goede komt. In geval van verontreiniging door hemelwater (zie hoger) verkleint ook de kans op vissterfte omdat een groter watervolume ook voor een grotere verduunning zorgt. Om al deze redenen zijn we dus grote voorstander van het herstel van het oorspronkelijke waterpeil.

1.4. Om het herstel van het historische waterpeil mogelijk te maken, dient er een **leiding** aangelegd te worden die vanuit de vijver tot aan de ruien loopt. Hierdoor kan in geval van hevige regenval het overtollige water rechtstreeks worden afgeleid naar de Schelde. Zo blijft de ontlasting van de riolering overeind zonder dat de vijver over buffercapaciteit moet beschikken. De plannen voor de heraanleg van het park zouden dus moeten voorzien in de aanleg van deze leiding, welke vanuit de vijver en via de Louiza-Marialei, tenminste tot aan de leien loopt. De kost van deze aanleg is gering, maar is een belangrijke schakel in de uitbouw van een stadswaternet. Het zou dan ook spijtig zijn, mochten deze werken niet in één beweging uitgevoerd kunnen worden.

2. Sanitair:

2.1. Het Stadspark heeft nood aan tenminste **twee publieke toiletten/sanitaire blokken**. Toegankelijk van 8u tot 23u en indien nodig betalend. Eén t.h.v. het skatepark en één t.h.v. de Louiza-Marialei (begin evenementenweide). Zoals alle grote steden en parken in Europa moet het toch mogelijk zijn om een bedrijf aan te stellen dat garant staat voor een constant onderhoud van deze toiletten. Hierdoor vermijden we toiletgang en sluikstort (papier) in de struiken. In de plannen voor de heraanleg van het park vragen we dus nu reeds om de nodige aandacht te besteden voor de aanleg van nutsleidingen die de plaatsing van sanitaire blokken mogelijk maken.

2.2. Het toilet in **Café Capital** is enkel tijdens de openingsuren toegankelijk voor klanten (met een sluitingsdag op maandag en dinsdag/winter). *Tijdens gans de coronaperiode zijn/waren de toiletten niet toegankelijk voor het niet-consumerende publiek.* Een regeling met de uitbater, om in ruil voor een vergoeding (voor waterverbruik + toiletdame), de toiletten publiekelijk (langer) toegankelijk te maken is een optie (*tijdens en na corona*). Dit is voor alle duidelijkheid geen alternatief voor de plaatsing van sanitaire blokken.

3. Parkmeubilair:

3.1. Vuilnisbakken

Graag meer vuilnisbakken met een grotere capaciteit en een dagelijkse ophaaldienst. Tijdens vakantieperiodes, weekends en feestdagen is ophaling 2x/dag noodzakelijk. Vandaag staan de vuilnisbakken (haast) enkel aan de rand van het park, terwijl plaatsing in het park onmisbaar is. Een vuilnisbak in de buurt van iedere zitbank of ligweide is geen overbodige luxe. Dit merken we als buurtbewoners dagelijks. Vandaag is het zoeken naar een vuilnisbak met veel zervuil tot gevolg. Het park wordt niet enkel gebruikt om doorheen te fietsen, te joggen of te wandelen, maar ook om te zonnen, te picknicken en te lunchen. Dit vraagt dan ook om een specifiek afvalbeleid op maat van het park.

3.2. Zitbanken

Voldoende (extra) zitbanken sparen het gras. Oude foto's van het Stadspark tonen dat er vroeger veel meer bankjes waren. Misschien kan er (net als in de Zoo) gewerkt worden met sponsoring van zitbanken door koperen naambordjes aan te brengen op de rugzijde van de bank. Deze personalisering zorgt voor een grotere betrokkenheid van buurtbewoners en andere liefhebbers van het Stadspark. Het plakaatje zou ook een QR-code kunnen bevatten met een link naar een podcast die een stukje van de geschiedenis van het park vertelt.

3.3. Botanische naambordjes

Ook de (her)plaatsing van naambordjes bij bomen en heesters is een must. Ze vormen een onmiskenbaar onderdeel van de geschiedenis van het park en de botanische wandelingen van weleer. Ook hier zou een QR-code bij ieder naambordje voor de nodige duiding kunnen zorgen en een meerwaarde zijn voor het toerisme in Antwerpen.

3.4. Fietsenstallingen

Aan iedere hoek van het park werd er gezorgd voor een standplaats voor de Antwerpse Velo's. Wat echter ontbreekt zijn voldoende fietsenstallingen voor bezoekers die met hun eigen fiets naar het park komen. Als gevolg hiervan worden fietsen op plaatsen gezet waar ze niet hoeven te staan (op het gras, tegen banken en bomen), waar bezoekers ze tijdens een picknick in het oog kunnen houden. Aan alle grote ingangen van het park dus graag voldoende plaats om fietsen te stallen.

3.5. Verlichting

Een park dat voldoende verlicht is, verhoogt het veiligheidsgevoel en maakt het park ook 's avonds langer toegankelijk. Mocht een groter aantal lantaarnpalen om erfgoedredenen niet kunnen, willen we toch pleiten voor extra verlichting van het park met grondspots. Het lijkt ons aangewezen om in het lichtplan rekening te houden met verschillende soorten van activiteiten in het park. Een aparte regeling met dimbare lichten kan hierbij ondersteunend zijn en telkens voor een verschillende sfeer zorgen.

4. Dieren:

Het herstel van de vijver vraagt op termijn natuurlijk ook om de herplaatsing van zwanen (witte en zwarte) en vissen. Wat de vissen betreft vragen we om een doordachte keuze die voor een ecologisch evenwichtige biotoop zorgt en geen vissen bevat die de vijverbodem omwoelen en het water troebel maken.

Eenden en duiven worden nog dagelijks gevoederd in het park door voorbijgangers. Dit zorgt voor ongedierte. Verzoekbordjes met de vraag 'niet te voederen' blijken onvoldoende. Maatregelen dringen zich op.

De Marie-Louizalei wordt vandaag soms gebruikt als hondenweide. Er dient naar een passende oplossing gezocht te worden die een vrije hondenloopzone voorziet in (de omgeving van) het Stadspark.

5. Parkwachter:

De specifieke vormgeving van het Stadspark met zijn heuvels, verborgen plekjes en doorkijkjes die zo typisch zijn voor de Engelse landschapstuin, vraagt om een toezicht op maat van het park. Het Stadspark is een beschermd monument. Is het echt onhaalbaar om permanent toezicht te voorzien in het park? (Iemand die eventueel ook GAS-boetes kan uitschrijven?) Ter info: In de glorie-dagen van het park was er steeds een agent aanwezig in het park.

III. Suggesties

1. Beelden en monumenten:

Beelden vragen eerst en vooral om een gedegen en professioneel onderhoud en uiteraard kan ook hier door middel van een QR-code voor de nodige duiding worden gezorgd. Daarnaast moeten we ons echter ook de vraag durven stellen of sommige beelden geen beter plaats verdienen dan een vergeten hoekje ergens in het park. Veel van de beelden in het Stadspark zijn er namelijk terecht gekomen omdat ze elders in de weg stonden. Zou het monument van Koningin Astrid van Minne vandaag niet beter tot zijn recht komen op zijn oorspronkelijke plaats in een bloemenperk op het Astridplein? Andersom zouden sommige monumenten die vroeger rond het park stonden opgesteld, misschien ook hun weg naar het park kunnen terugvinden? (bv. standbeeld Quinten Matsijs)

Voor de bonte verzameling aan oorlogsmonumenten in het Stadspark maakt dat het park vandaag soms meer doet denken aan een militair kerkhof, dan aan een romantische Engelse landschapstuin. Het Monument der gesneuvelden van WO I van Deckers op de hoek van de Rubens- en Van Eycklei, werd ooit verplaatst van de leien om plaats te maken voor het oprukkende verkeer. Vandaag wordt het plein voor het oorlogsmonument in verhouding weinig gebruikt en vragen we ons af of het niet beter verplaatst kan worden naar de Loosplaats? Met de rugzijde van het beeld gekeerd naar de doodlopende zijde van de Brialmontlei, zou er aan weerszijde van het beeld nog een doorgang van meer dan 4 meter overblijven. Aan de andere kant van de Brialmontlei zou er dan een ander oorlogsmonument geplaatst kunnen worden. Zo zou er een thematisch geheel ontstaan met het Holocaustmonument op de Belgiëlei. De Loosplaats is bovendien ook beter geschikt om de jaarlijkse herdenking te laten plaatsvinden. Deze eenvoudige ingreep zorgt er dus voor dat de beelden beter tot hun recht komen en het park maximaal wordt onthard. Daarenboven komt er zo plaats vrij die opnieuw ingevuld kan worden als kwalitatieve (ontharde groene) ruimte.

2. Quinten Matsijslei:

Integratie van de groene middenberm in het herwaarderingsplan met extra aandacht voor groenonderhoud en afval/sluikstort is een noodzaak. Een hernieuwd en veilig voet- en fietspad aan de bebouwde zijde ook. Het fietspad zou - net als op de Rubenslei en Van Eycklei - op dezelfde hoogte van het voetpad moeten liggen (afgescheiden van de parkeerstrook met een bordsteen). De straatverlichting lijkt meer op deze van een autostrade. Een straatverlichting die esthetisch (alle drie parkranden in gelijke trend verlicht), ecologisch (led) en natuurvriendelijker is (voor bomen en vogels) is wenselijk. De Quinten Matsijslei is een belangrijke verkeersader richting stadscentrum. Het is mooi te zien dat omliggende straten (Van Eycklei, Rubenslei, Charlottalei, Plantin en Moretuslei en weldra Quellinstraat/Maria-Theresialei) worden heraangelegd met aandacht voor fietser, voetganger (nieuwe tegels), groen, verlichting en parkeerplaats. We stellen vast dat de Quinten Matsijslei hier als enige straat achter blijft en hierdoor een 'verwaarloosde' indruk maakt.

3. Skatepark:

Wat het skatepark betreft, vragen we ons af of er niet kan worden uitgekeken naar een andere locatie buiten het park. Uitbreiding van het bestaande skatepark op Park Spoor Noord zou een optie kunnen zijn. Of misschien kan er meer in de buurt naar een indoor oplossing worden gezocht, die ook bij slecht weer toegankelijk is (Centers?). Dit zou de hoek Rubenslei - Quinten Matsijslei, waar nu te veel functies worden samengebracht, ontlasten. Bovendien zou hierdoor de oorspronkelijke toegang en zichtlijn hersteld kunnen worden. De locatie van het skatepark maakt dit vandaag onmogelijk. Tevens ligt een ontharde ondergrond, in tegenstelling tot een betonnen skatepark, meer in de lijn met de visie van het erfgoedbeheerplan. In de plaats hiervan zou er een uitgebreidere groenzone met bijvoorbeeld een geïntegreerde fitnesszone kunnen komen die geen verharde ondergrond vereist.

Hoe dan ook moet de geluidshinder (skaten/muziek) die het skatepark vandaag met zich meebrengt, moet worden aangepakt.

4. Hekwerk:

De Antwerpse dokken of Scheldekaaien zijn niet afgezet met een hekwerk. Waterpartijen in de parken van veel andere steden zijn ook niet afgezet met hekwerk. Als dit elders kan waarom dan niet hier? Bij de aanleg van het Stadspark was er enkel een laag hekje voorzien en een plakaatje met 'gras niet betreden aub'. Misschien volstaat het om enkel op plaatsen waar het pad eerder smal is, een echte balustrade te voorzien. (bv. onder de brug).

5. Opslagruimte groendienst:

We hebben graag dat het park maximaal benut kan worden als groenzone. Alle infrastructuur die een onderkomen kan vinden buiten het park, betekent een winst voor de belevingswaarde van het park. Aangezien er een nieuwe opslagruimte werd voorzien in het gebouw van Café Capital, vroegen we ons dus af of het behoud van de oude infrastructuur nog langer noodzakelijk is.

6. Sluikstort:

Sluikstort vormt al decennialang een probleem in het Stadspark, de omliggende straten van het Stadspark en de Diamantwijk (tot Station wijk). Elke dag is er afval te vinden, vaak ook grof huisvuil en gevaarlijk afval. Ook de regel om afval buiten te zetten de avond voor de nachtelijke ophaling wordt zelden gerespecteerd. Dit is uiteraard erg hinderlijk voor buurtbewoners en toeristen. Indien we het Stadspark willen herwaarderen is 'de weg die er naar toe leidt' minstens belangrijk. Sensibilisering lijkt weinig effect te hebben. Extra sanctionering en het gebruik van camera's is echt noodzakelijk.

IV. Bezwaren

1. Busstation Quinten Matsijslei:

Een parkeerplaats en check-in zone voor bussen van *De Lijn* naast het park zorgt voor extra uitstoot en geluidshinder (draaiende motoren in winter (verwarming), en zomer (airco)). Zulke ingreep past in het geheel niet in de buurt van een park waar mensen komen voor rust, groen en gezondere lucht. Het moet toch mogelijk zijn om elders een parkeerstrook op te offeren om bussen te stationeren?

Wat de commerciële busdiensten zoals *Flixbus* betreft: deze hoeven toch niet tot in hartje van de stad te komen. Dergelijke haltes kunnen bijvoorbeeld perfect ingepast worden in de bestaande P&R sites van De Lijn, zoals in Boechout, Berchem, Luchtbal of Linkeroever. Telkens met een directe verbinding met het stadscentrum (Astridplein).

2. Aantasting eigenheid:

Het Stadspark is een beschermd monument met een uniek karakter. Iedere ingreep in het park zou die eigenheid moeten versterken. We willen geen mini Park Spoor Noord of halfbakken Middelheim zijn, maar maximaal de kaart van het oorspronkelijke Romantische concept trekken. Alle ingrepen die hiertoe bijdragen, verdiepen de identiteit en belevingswaarde van het park. Volgens de principes van de Aziatische landschapstuin, die ooit mee aan de basis lagen van het ontstaan van de Engelse landschapstuin, voldoet het perfecte landschap aan zes principes: ruimte, rust, kunstigheid, oudheid, water en zicht. Deze principes gelden nog steeds als een goed richtsnoer voor het beheer van dit type park. Het Maria Hendrikapark in Oostende, dat als voorbeeld wordt aangehaald in het erfgoedbeheerplan om nieuwe tijdslagen aan het park toe te kunnen voegen, is in geen opzicht te vergelijken met ons Stadspark. Het Oostendse park heeft doorheen de tijd verscheidene grote aanpassingen ondergaan. Keilig heeft hier slechts een beperkte bijdrage aan geleverd. Daarentegen is het Stadspark een redelijk goed bewaard gebleven ontwerp. Sterker nog, Keilig noemde dit park ooit zijn lievelingspark. Kiezen voor een herstel dat meer aansluit bij het orginele concept van dit unieke voorbeeld van 19e eeuwse Vlaamse landschapsarchitectuur, is dus zeker opportuun.

3. Straatmeubilair:

Wat het parkmeubilair betreft vinden we dat er in het erfgoedbeheerplan te makkelijk gekozen wordt voor het straatmeubilair dat in de rest van de stad staat. Nochtans zijn er heel wat deskundigen die de keuze voor een kwalitatieve, historiserende vormgeving in dit geval een beter idee vinden. Hoewel de initiële investering misschien iets hoger ligt, heeft dit als voordeel dat indien de stad binnen enkele decennia zijn straatmeubilair opnieuw vervangt, deze in het park behouden kan blijven. Mits het nodige onderhoud is dit dus een duurzame investering. (Bv. Een klassiek uitziend Victoriaans 'iron cast' jasie voor een moderne sanitaire blok, zou ook voor een goede integratie in het park zorgen.)

4. Ecologisch maaibeheer:

Hoewel we voorstanders zijn van ecologisch maaibeheer en weten dat dit momenteel een hot topic is, vragen we ons af of dit in een 19e -eeuwse landschapstuin wel een goed idee is. Om de eenheid van het ontwerp niet verder te ondermijnen, lijkt het ons beter om trouw te blijven aan het originele parkconcept van Keilig. De zogenaamde 'wilde stukjes natuur' in een Aziatische of Engelse landschapstuin vragen doorgaans om het meeste onderhoud en zijn dus allesbehalve 'wild' te noemen. Vandaag zien we hoe het ecologisch maaibeheer er vooral voor zorgt dat er ondanks de goede zorg van de groendienst, meer brandnetels en distels rondom de vijver groeien. Dit kan toch niet de bedoeling zijn.

5. Bootverhuurdienst:

We verkiezen een uitstraling van rust en groen met aandacht voor lokale flora en fauna. Te veel activiteiten en evenementen ondermijnen deze doelstelling. We hebben nu reeds het gevoel dat het Stadspark overladen wordt met een te grote verscheidenheid aan functies. Veel van die functies zijn ook in één hoek van het park geconcentreerd (speeltuin, verbruiksruimte, groendienst, skatepark, picknickweide). Als hier zoals vroeger ook nog een aanlegsteiger moet bijkomen met verschillende huurbootjes, dan is dit echt van het goede teveel. Een permanente bootverhuurdienst kan er dus eigenlijk niet meer bij. Bovendien stelt zich de vraag waar die bootjes tijdens de herfst en winter dan weer opgeslagen moeten worden? Toch niet in het park?

7. Japanse duizendknoop:

De Japanse duizendknoop is een buitengewoon invasieve exoot die de lokale flora wegdrukt en daarenboven erg moeilijk te verwijderen valt. Het hoge tempo waarmee hij zich in het landschap verspreidt is vooral te wijten aan de grondwerkzaamheden die stukjes wortel van de ene naar de andere werf meenemen. Net zoals we onze handen moeten ontsmetten om de verspreiding van een virus tegen te gaan, dient erop toegezien te worden dat de graafmachines die de werkzaamheden in en om het Stadspark zullen uitvoeren, grondig worden gereinigd. De Japanse duizendknoop is door zijn groeikracht en relatieve ongevoeligheid voor bestrijdingsmiddelen erg moeilijk te verwijderen. Beter voorkomen, dan genezen dus.

Namens het Buurtcomité Stadspark

buurtcomite.stadspark@gmail.com

Co-voorzitters: Kristel Sieprath en Luk Naveau